

KISKÖRÖS MÚLTJÁBÓL

A kiskőrösi történetírás hivatalos lapja — Várostörténeti folyóirat — Megjelenik kéthavonta — ISSN 2676-8461

Előfizetési árak:
Szabadon hozzáférhető
www.psvkkiskoros.hu

Felelős szerkesztő: Turán István
Felelős kiadó: Turán Istvánné
Kiadja: Petőfi Sándor Városi Könyvtár
6200 Kiskőrös, Petőfi tér 4/b

A lap szellemi részét illető közlemények
a szerkesztőséghez küldendőek:
konyvtar@psvkkiskoros.hu

A tartalomból: Turán István – Sárkány József adománya; Fodor Tamás – Kifütyülték Kossuthot Kiskőrösön; Bella Tibor Zoltán – Szabó Miklós, a kiskőrösi polgári iskola negyedik igazgatója; Fodor Tamás – A halálba üldözött képviselő? (Második rész); Bella Tibor Zoltán – A kiskőrösi polgári iskola története (Második rész); Lapszemle – Miről írt a helyi sajtó 100 évvel ezelőtt?

Sárkány József adománya

A magyar szociálpolitika hajnalán, egészen pontosan az 1897. évben Kiskőrös nagyközség képviselőtestülete március 25-i ülésén már nem először tárgyalta egy építendő kórház szükségességéről. Az intézmény fontosságában természetesen egyetértettek a képviselő urak, azonban a ráfordítandó anyagi javak mértéke már sűrű vita tárgya lett, amelynek sem a hossza, sem a vége nem látszódott. Ahogy a korabeli újság tudósítója lejegyezte: „[...] ezen tétovázó percben felállt Sárkány József képviselő, és véget vetett a disputának azon nemes és emberbaráti kijelentésével, hogy ő a község határában levő, 52 holdnyi földjét egy építendő és menházra a község rendelkezésére bocsátja.”¹

Ilencfalvi Sárkány József (1820-1903) vagyos Kaskantyú-pusztai birtokosnak, a helyi Függetlenségi Párt tiszteletbeli elnökének (tehát ellenzéki volt) nem ez volt az első felajánlása, ismert mecénásnak számított kulturális ügyekben, de amikor tehette, támogatta az iskolákat, a tűz- vagy a vízkárosultakat is. Neve országos szinten sem volt ismeretlen, hiszen amikor az idős Kossuth Lajos Turinban 1884-ben nagybeteg volt, Sárkány József Budapesten, az *Egyetértés* című függetlenségi párti napilap szerkesztőségénél 1.000 forintot helyezett el letétbe,² hogy a volt kormányzó halála esetén hamvainak hazahozatalára fordíttasson. A kamatokkal együtt 1.800 forintra szaporodó összegre végül nem volt szükség, ezért az egyik felállított emlékszobor elkészítésére fordították.³ 1894-ben aztán, amikor az idős Kossuth meghalt, Kiskőrös akkori főutcáját,



Az egykori Sárkány József Menedékház napjainkban (PSVK HGY)

a Vasút utcát róla nevezték el. Ugyanebben az évben az emigrációból hazatért Kossuth Ferenc, a volt kormányzó idősebbik fia, aki országos körútja során december 17-én részt vett Dunapatajon apja szobrának felavatásán, innen pedig az útja Kiskőrösre vezetett, hogy meglátogassa azt az embert, aki tíz évvel azelőtt azt a bizonyos magas összegű felajánlást tette. Sárkány József és a függetlenségi pártiak szívesen fogadták, még Petőfi szülőházát is meglátogatta.⁴

A menedékházra tett felajánlásról a testület az 1897. május 1-i ülésen szavazott. Revaló Pál községi főjegyző beszédében megköszönte a birtokos nagylelkűségét, egyben

felszólította a képviselőket, hogy fogadják el határozatilag. „Indítványozom tehát, 1-ször. Mondja ki a [iszte]t. képviselőtestület, hogy Sárkány József úrnak menedék kórházzal kapcsolatos községi kórház felállítására iránti indítványát egyhangúlag elfogadja. 2-ször. Ezzel összefüggőleg a legnagyobb elismerésének és hálájának nyilvánítása mellett elfogadja indítványozó úrnak ezen jótékony célra felajánlott adományát. 3-szor. A felállítandó menedék és községi kórházat örök emlékeztül az utódoknak Sárkány József menedék és községi kórháznak nevezi el. 4-szer. Ugyancsak az indítványozó és alapító úr nevének megörökítése céljából a létesítendő ezen jóté-

¹ Halas és Kis Kőrös, 1897. március 28. 1. o.

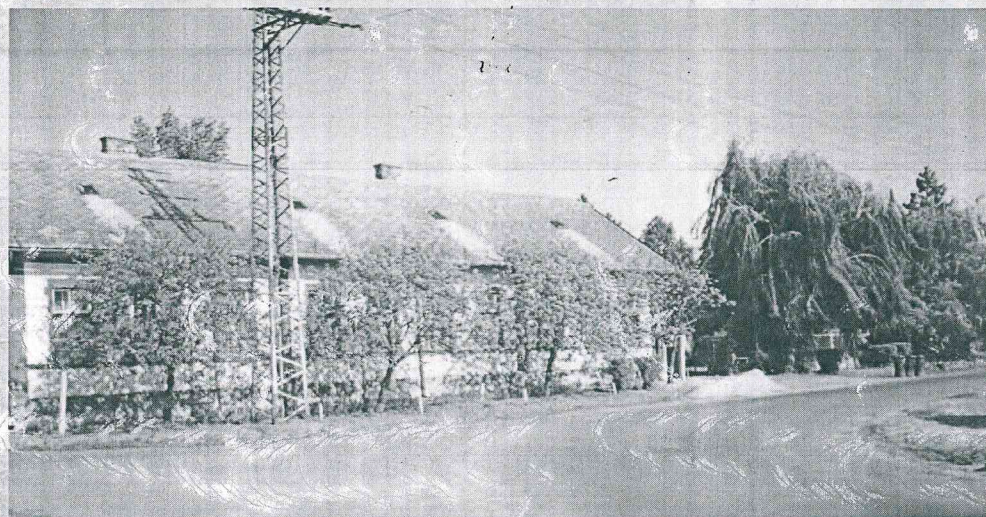
² Ez a korszakban igencsak jelentős összegnek számított.

³ Halas és Kis Kőrös, 1897. március 28. 1. o.

⁴ Fodor Tamás: Kifütyülték Kossuthot Kiskőrösön. In: Kiskőrös Múltjából, 2020/1. szám, PSVK Kiskőrös, 2020.

kony intézetéhez vezető utcát az ő nevéől Sárkány József utcának nevezi el.⁵ Az indítványt a testület név szerinti szavazással egyhangúan elfogadta.⁶

Az alapító okirat megszövegezésére már az 1898-as évben került sor, szükséges felsőbb szintű vármegyei, majd belügyminiszteri jóváhagyás pedig csak 1900 végén került az okmányra. Miután az egyéb pénzügyi akadályok is elhárultak, 1907-re végül felépülhetett a menház, amely 1950-es államosításáig ebben a funkcióban működött, főként egyházi és községi adományokból fenntartva. A kórházi épület sohasem épült meg. A század második felében a korábbi Sárkány József Menedékház fokozatosan integrálódott az állami fenntartású rendszerbe és szociális otthonként, idősok otthonként működik napjainkban is, jelentős fejlesztésekkel a háta mögött.



A szociális otthon 1993-ban (Izsák László felvétele)

Az alapító Sárkány József nevét a képviselőtestület döntése értelmében 1950-ig a régi vásártér melletti utca viselte (ahol az épület is található) ekkor azonban átnevezték, és több évtizeden át Hámán Kató kommunista politikus neve szerepelt az utcanev táblákon. 1990 után nyerte vissza eredeti elnevezését.

Az alábbiakban Sárkány József 1898-as keltezésű alapító okiratát olvashatják, amely a menedékház alapításáról, céljáról, és feltételeiről rendelkezett:

„Alapító okmány

Alulírott Sárkány József birtokos kiskőrösi lakos áthatva amaz emberbaráti, erkölcsi és társadalmi kötelességérzet által, hogy akit a Gondviselés kegyelme egy hosszú, tisztas élet-

koron át folytatott munkássága, szorgalma, és józan takarékoságának jutalmazásául anyagi javakban a szükségesen felül részesített, olyan embertársait, akik akár elaggott voltak, akár testi fogyatkozásaik miatt munkára és keresetre képtelenek, teljesen vagyontalanok, azonban erkölcsileg súlyosabb beszámítás alá nem esnek; hátralevő életük elviselésének és fenntartásának megkönnyítésében gyámolítassanak.

Emez emberbaráti érzületem által meghatározom, hogy a Kis Kőrösi 759. számú telekkönyvi betétben, kizárólagos, korlátlan és tehermentes tulajdonomul bejegyezve lévő és a tulajdonomat képező ingatlanok közül az I. alatt fölvetett 1.2 sorsszámú és 10993, 10994 kataszteri helyrajzi számú egy összefüggő területet képező és 38/1600 négyszögölös hold 892 négyszögöl, Meleghalom dűlői

sára a férfiak és nők elkülönülésére való tekintetből legalább 2 (kettő) szobából 1 (egy) konyhából, a gondozó számára szolgáló lakásul pedig 1 (egy) szobából, 1 (egy) kamrából és 1 (egy) konyhából álló két elkülönített épület emeltessék.

Ehelyütt sajnálatomat fejezem ki, hogy emberbaráti intetiom [ti. törekvés], mely ez adományom megtételére serkentett, a város anyagi erejének korlátolt volta miatt a kivitelenben huzamosabb idejű halasztást nyert. Amennyiben a város ez idő szerint nélkülözi azt a pénzbeli erőt, ami a menedékház felállításához és fenntartásához adományom értékén felül még szükségeltetné, jöllehet tehát, hogy ama humánus intézkedésnek azonnal való felállítását óhajtottam volna, mégis el nem zárkozhatom az általam is ismert kényszerhelyzet elől, csupán erre való tekintetből adom beleegyező hozzájárulásomat ahhoz, hogy a menedékház a tovább semmi esetre sem hosszabbítható tíz éven belül felépíttessék s céljának rendeltetésére át is adassék.

II. A menedékház az örök időkre „Sárkány József menedékház” nevet viselendi.

III. A menedékházban nemre, vallásra és nemzetiségre való különbség nélkül kiskőrösi illetőségű, ínségben lévő elaggott, vagy testi fogyatkozásban sínylő, azonban súlyosabb beszámítású erkölcsi hiány nélkül, vagy önhibájukon kívül szerencsétlenséggel sújtott jelebarátaink veendék fel oly számban, amint azt az elhelyezés lehetősége megengedi.

IV. A menedékházba való felvétel jogát Kiskőrös város bírójából, közigazgatási jegyzőjéből, avagy az idők folyamán ezek helyébe lépő hatósági jogot gyakorló előjárósági tagokból, és a képviselő testület által a saját kebeléből évenként erre a célra kijelölendő 3 (három) községi képviselőből kialakított bizottság fogja mindenkor gyakorolni. A három községi képviselő egyikeül, amíg egyenes vonalon tölem leszármazó utódom a községi képviselők sorában lesz, ez, vagy közülük egyik lesz a bizottságba küldendő. A menedékházba való felvételénél vagy a felvétel megadásánál a bizottság a körülmények és a lelkiismeretes és pártatlan vizsgálása, valamint az előző III./ pontban megjelölt minősítvény mérlegelése mellett, egyébként legjobb belátása szerint jár el, szótöbbséggel dönt s határozata jogorvoslat kizárásával jogerős.

V. Kiskőrös város közönsége az alapítványi célra szolgáló ingatlannal – azonban csakis a megjelölt célra leendő felhasználás feltétele

⁵ Halas és Kis Kőrös, 1897. május 9. 2. o.

⁶ A felajánlást követően a településen többen is éltek hasonló jellegű áldozattal, közülük is kiemelkedik Argauer Ferenc (1825–1904), aki saját vagyonát, majd halála után lakóházát (ti. régi szülőotthon épülete) a szegény sorsú és idős iparosok számára ajánlotta fel, valamint a Kiskőrösi Baptista Gyülekezet, akik 1905-ben, nem messze a Sárkány menház telkétől létrehozták saját fenntartású szeretetházukat.

alatt – szabadon rendelkezik, tehát tetszése szerint azt bármikor el is idegenítheti, azonban úgy az ingatlan tényleges birtoklásának tartama alatt annak minden jövedelme, valamint elidegenítés esetén annak vételára, s ez utóbbinak kamata az építkezésre leendő felhasználásig érintetlenül és megcsonkíthatatlanul a helybeli takarékpénztárban lesz „Sárkány József menedékház alap” címen gyümölcsösztetendő és kezelendő.

VI. Minthogy a közegészségügynek, valamint a gyógykezelésre szoruló vagyontalan, vagy egyébként gyámolítást igénylő s betegséggel sújtott felebarátainknak nagy hátrányára Kiskőrös város ez idő szerint sajnosan hiányában van egy megfelelő községi kórháznak – ez az épp oly hátrányos, mint sajnálatos állapot azonban remélhetőleg sokáig már nem lesz megtűrhető – s a város egy kórház emeléséről hova előbb gondoskodni fog: ebben a feltevésben kötelező feltételül kötöm ki, hogy az emelkedő kórház a menedékházzal hozassék közeli és közvetlen kapcsolatba olyképpen, hogy mindkét célra szolgáló épületek egymástól elkülönítve ugyan, de mégis egy telek területen emeltessenek, hogy ekként a rokon célokat szolgáló humanus intézmények egymással szervezeti összeköttetésben egy telepet képezzenek.

VII. Ha az alapítvány létesítéséhez és kezeléséhez kötött – a fentebbi pontokban foglalt feltételeket Kiskőrös város közönsége éppen nem, vagy hiányosan, avagy azokhoz nem szigorúan alkalmazkodva teljesítené, úgy fenntartom a feltétlen jogot a magam és a tölem egyenes vonalban leszármazó minden férfi és nő unokáim részére ennek az alapítványnak Kiskőrös város közönségével leendő visszavonására, és az azzal leendő szabad rendelkezésre.

VIII. Ez az alapító okmány, s az abban felajánlott alapítvány egyrészről Kiskőrös város képviseleti közgyűlése által leendő elfogadás mellett, s másrészről a törvényhatóság megerősítése által válik joghatállyossá.

IX. Ezt az alapító oklevelet három egyenlő eredeti példányban állítom ki. Egyike a vármegye törvényhatóságának levéltárában lesz megőrzendő, másika az alapítványi ingatlan tulajdonjoga átruházása tárgyában egyrészről köztem, másrészről Kiskőrös város közönségének képvisellete között kötött s kü-

lön okiratban kiállított ajándékozási szerződéshez fűzve Kiskőrös város okirattárában lesz elhelyezendő, míg harmadik példánya elfogadási és jóváhagyó záradékkal ellátva ne-

ki István, Breznyán György, Balogh Gyurián Pál, Jarjabka György, Baranyai András, Trpák Pál, Meskó Mihály, Jakab Géza, Benedicty Andor, Safáry Gyula, Meskó József, Varga István, Viczián Pál, Veiszhaupt János, Kelemen Mihály, Kőrösi György, Dulai András, Pecznyik András képviselők és előljárók, Szalay Imre és Revaló Pál jegyzők.

Kihagyva a kihagyandókat.

46. szám. Sárkány József képviselőnek a felállítandó községi menedékházra vonatkozó alapító oklevele felolvasván.

Változatlanul elfogadtatik és tudomásul vétetik, hogy alapító úr az eredeti tervtől eltérőleg alapítványát kizárólag községi menedékházra tette.

K[elt] m[int] f[en]t.

Pettkó József s. k. bíró, Revaló Pál s. k. jegyző, Benedicty Andor s. k. Jarjabka György s. k. képviselők.

Kivonat hitelül. Kiskőrösön, 1900. május 18-án.

Revaló Pál jegyző⁷⁸

„163. ügyszám/1900.

A fentebb írott ügyszám alatt fölvetett hitelítő jegyzőkönyv alapján én, kir[ályi]. közjegyző tanúsítom, hogy ez az alapító okmány okiratot Sárkány József birtokos, kis-kőrösi lakos, akit személyesen ismerek, a mai napon előttem, saját kezűleg írta alá. Kis-Kőrösön, 1900. Ezerkilencszázadik évi szeptember hó 12. tizenkettedik napján.

Jakab Géza
kir[ályi]. közjegyző⁷⁹

„163.065. szám/VII/b
M[agyar]. kir[ályi]. Belügyminiszter.

JÓVÁHAGYOM

Budapest, 1900. évi november hó 8-án

A miniszter helyett:
olvashatatlan aláírás
államtitkár¹⁰

Turán István



Sárkány József sírja a Kiskőrösi Evangélikus Temetőben (PSVK HGY)

kem lesz visszaadandó, s családom őrzetében marad.

Kiskőrösön, 1898. évi július 17-én

Sárkány József s. k.⁷⁷

Az alapító okmány felsőbb szintű elfogadására és jóváhagyására csupán 1900-ban került sor, ezt igazolják az alábbi csatolt dokumentumok.

„Kivonat Kiskőrös község képviselő testületének 1898. évi szeptember hó 25. napján tartott rendkívüli közgyűlésén felvett jegyzőkönyvből.

Jelen voltak: Pettkó József bíró elnök, Bánsz-

⁷ A dokumentum másolatának forrása: PSVK HGY

⁸ Uo.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.